

Pieksämäen kaupunki

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelma 2022

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
2. Keskeisiä käsitteitä	2
3. Turvallisemman tilan periaatteet	3
4. Erityisesti huomioitavat ryhmät	4
5. Suunnitelmakauden tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet	7
6. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo Pieksämäen kaupungissa	8
6.1 Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen	8
6.2 Esteettömyys	9
6.3 Osallisuutta tuottava asukas- ja järjestöyhteistyö	10
6.4 Demokratia ja avoin päätöksenteko	11
7. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo Pieksämäen kaupungin tulosalueilla	12
7.1 Kaupunginhallituksen vastuualue	12
7.2 Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut, seutuopisto	13
7.3 Opetus- ja kasvatuspalvelut	13
7.3.1 Esi- ja perusopetus	14
7.3.2 Lukio-opetus	14
7.3.3 Varhaiskasvatus	14
7.3.4 Nuorisotoimi	14
7.4 Tekninen toimi	15
8. Seuranta	17
9. Lähdeluettelo	17

1. Johdanto

Monet eri lait ja säädökset käsittelevät yhdenvertaisuutta, sukupuolten tasa-arvoa ja syrjinnän kieltoa eri elämänalueilla esimerkiksi yhdenvertaisuuslaki, perustuslaki, rikoslaki, hallintolaki, laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta sekä työlainsäädäntö. Kuntalaissa painotetaan kunnan asukkaiden itsehallintoa, hyvinvointia sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kunnan tulee edistää yhdenvertaisuutta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelun avulla viranomaisena, työnantajana ja koulutuksen järjestäjänä. Pieksämäen kaupunki on viranomaisena ja työnantajana sitoutunut edistämään yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä palveluiden ja toiminnan kehittämisessä, että henkilöstöasioissa.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, josta seuraa usein monenlaista hyvää. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa ihmisten asema ei määräydy esimerkiksi ihonvärin tai sukupuolen perusteella, vaan ihmisillä on yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa elämäänsä. Yhdenvertaisuus on nykymaailmassa laajalti hyväksytty oikeudellinen normi. Yhdenvertaisuus ja eriarvoisuuden poistaminen ovat lähtökohtana niin kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa kuin myös Euroopan unionin ja Suomen lainsäädännössä.

Yhdenvertaisuussuunnittelu on keskeinen tapa edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kunnassa. Suunnitelma ei ole vain asiakirja, vaan elävä ja kehittyvä prosessi. Tässä suunnitelmassa käsitellään yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä asukkaille tarjottavissa palveluissa ja muussa kunnan toiminnassa. Suunnitelma vahvistaa taustoiltaan ja ominaisuuksiltaan moninaisten asukkaiden oikeuksien toteutumista arjessa.

Pieksämäen kaupunki pyrkii takaamaan asukkailleen yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet saada palveluja ja osallistua toimintoihin ilman pelkoa joutua syrjinnän kohteeksi. Yhdenvertaisuutta edistämällä ehkäistään syrjintää, lisätään ymmärrystä erilaisuutta kohtaan ja lisätään yleistä hyvinvointia kaikkien kaupunkilaisten keskuudessa. Pieksämäellä on ihmisten hyvä elää ja vaikuttaa.

Pieksämäen kaupungin yhdenvertaisuustyön tavoitteena on

- auttaa tarkastelemaan omia toimintamalleja ja tunnistamaan mahdollisia syrjiviä rakenteita sekä syrjinnän ehkäisy, tunnistaminen ja syrjintään puuttuminen
- toimia laatutyökaluna kunnan palveluja sekä kumppanuuksia kehitettäessä
- helpottaa eri väestöryhmien tarpeiden tunnistamista
- toimia osallistamisen välineenä sekä vahvistaa väestöryhmien osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä päätöksenteossa
- rohkaista toimimaan, jos havaitsee syrjintää sekä on läpileikkaavana ajatuksena kaikessa kaupungin järjestämässä toiminnassa
- lisätä ymmärrystä yhdenvertaisuustyöstä

2. Keskeisiä käsitteitä

Yhdenvertaisuus on ihmisten erilaisuuden vaalimista ja samanarvoisuuden tunnustamista. Tasa-arvo puolestaan liittyy sukupuolten väliseen yhdenvertaisuuteen.

Yhdenvertaisuus

On tila, jossa ihmiset eivät ole tarkasteltavan tavoitteen tai toiminnan suhteen keskenään eriarvoisessa asemassa ilman hyväksyttävää perustetta. Yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka viittaa samanarvoisuuteen kaikkien ihmisryhmien välillä.

Syrjintä

On toimintaa, jossa ihmistä kohdellaan henkilöön liittyvän tekijän perusteella huonommin kuin toista ilman hyväksyttävää syytä.

- **Välitön syrjintä** on henkilön suoranaista epäsuotuisampaa kohtelua muihin samassa tilanteessa oleviin verrattuna.
- **Välillinen syrjintä** tarkoittaa näennäisesti puolueettomia säädöksiä ja määräyksiä, jotka asettavat henkilön erityisen epäedulliseen asemaan muihin verrattuna. Välillisen syrjinnän tunnistaminen on vaikeaa ja sen vaikutukset näkyvät lopullisen päätöksenteon jälkeen. Esimerkiksi osittain haastatteluiden perusteella tapahtuvassa työ- ja koulutusvalinnoissa valitsijat saattavat syyllistyä tietämättään välilliseen syrjintään.

Eriarvoisuus

On tila, jossa ihmisten välillä on epäoikeudenmukaisia tai eettisesti vääriä, vältettävissä olevia eroja positiivinen erityiskohtelu: ihmisten oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaaminen.

Väestöryhmä

Ihmisryhmä, johon kuuluvia ihmisiä yhdistää jokin yhteinen ominaisuus.

- **Haavoittuvassa asemassa oleva väestöryhmä** on väestöryhmä, jolla oman vaikutusvaltansa ulkopuolella olevista tekijöistä johtuen ei ole samoja mahdollisuuksia kuin muilla väestöryhmillä ja jolla tästä syystä on riski joutua eriarvoiseen asemaan

Esteettömyys

On tila, jossa rakennettu ympäristö, tuotteet ja palvelut ovat mahdollisimman toimivia, helppokäyttöisiä ja helposti saavutettavia

Häirintä

On henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista ja tosiasiallista loukkamista niin, että siitä syntyy uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

3. Turvallisemman tilan periaatteet

Turvallisempi tila on paikka, joka tarjoaa paikallaolijoille tunteen fyysisestä, henkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Tavoitteena on, että kenenkään ei tarvitse kohdata minkäänlaisia syrjinnän, kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan muotoja. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea aktiivista toimintaa tämän ehkäisemiseksi.

Pieksämäen kaupunki noudattaa turvallisen tilan periaatteita. Pieksämäen kaupungin tiloissa tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella on vapaus olla sellainen, kun on, ilman pilkkaa, syrjintää tai häirintää. Asiakastilanteissa ja kaikissa toiminnoissamme emme tee oletuksia henkilöistä (sukupuoleen, seksuaalisuuteen tai esimerkiksi terveyteen liittyen), ei nolata ketään, ei kosketa muihin ilman lupaa, kunnioitetaan toisia ja käsitellään muun muassa arkoja aiheita kunnioittavasti. Turvallisemmassa tilassa ei arvostella muita.

Pieksämäen kaupungin tilat ja toiminnot ovat ehdottomasti häirinnästä ja syrjinnästä vapaata aluetta ja puuttumista tilanteisiin, joissa näin tapahtuu. Turvallinen tila on myös saavutettava ja esteetön.

4. Erityisesti huomioitavat ryhmät

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveyden tilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki 616/2021) Tasa-arvolain (609/ 1986) tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä, edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Perustuslaki (731/1999) velvoittaa myös edistämään sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä.

Vammaiset

Vammaiset ihmiset kokevat syrjintää monella elämän osa-alueella. Iso osa syrjinnästä on yhteiskunnan rakenteissa, kuten rakennettu esteellinen ympäristö tai vammattomien ihmisten näkökulmasta kirjoitettu lainsäädäntö. Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden ja palvelujen tarjoajan on tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaiselle henkilölle. Kouluissa ja oppilaitoksissa kohtuullisia mukautuksia voidaan tehdä esimerkiksi järjestämällä luokkatilaan tarpeelliset apuvälineet, kehittämällä opintojen suoritusmahdollisuuksia ja mukauttamalla opetusta. Työnantajan tulee myös huomioida vammaisten työnhakijoiden ja työntekijöiden tarpeet mukauttamalla työympäristöä. Lisäksi työnantajalla on velvollisuus puuttua työpaikalla tapahtuvaan häirintään.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Seksuaalisessa suuntautumisessa on kyse siitä, keihin ihminen tuntee seksuaalista tai emotionaalista vetovoimaa tai molempia. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä näkyy monilla elämänalueilla, ja sitä esiintyy syrjinnän eri muodoissa. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt voivat kohdata niin rakenteellista syrjintää kuin erilaisissa arjen tilanteissa tapahtuvaa syrjintää ja häirintää. Seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvässä syrjinnässä ja häirinnässä voi olla kyse esimerkiksi siitä, että koulussa oppilasta kiusataan seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.

Ikä

Ikä on yksi tyypillisistä syrjintäperusteista, joita ilmenee moniperusteisen syrjinnän tapauksissa. Syrjintää voi siis tapahtua iän lisäksi yhdessä esimerkiksi sukupuolen, vammaisuuden tai etnisen alkuperän perusteella. Yhdenvertaisuuslaki kieltää ikäsyrjinnän. Yhdenvertaisuuslain syrjinnän kiello koskee kaikenikäisten syrjintää.

Rasismi

Rasismi voi näyttäytyä esimerkiksi yksilöiden ja ryhmien välisenä tahallisenä ja tietoisena tekona, tai tahattomana ennakkoluuloihin ja pelkoihin perustuvana rodullistavana käytöksenä. Rasismi voi näyttäytyä myös rakenteissa, kuten työelämässä, koulutuksessa ja palveluissa olevina syrjivinä toimintatapoina ja prosesseina, joissa organisaatiot, yritykset, laitokset ja virastot syrjivät joko välittömästi tai välillisesti tiettyjä ihmisryhmiä. Rasismi voi ilmetä vihapuheena, syrjintänä, väkivaltana tai näennäisen neutraaleina käytäntöinä, jotka tosiasiaassa sulkevat ulos osan ihmisistä. Syrjintätapauksia ja viharikoksia ei tule nähdä pelkästään yksittäisinä tapauksina, vaan on tunnistettava niiden taustalla oleva rakenteellinen syrjintä ja rasismi.

Uskonto ja vakaumus

Uskonto tai vakaumus on useille henkilökohtainen asia, josta ei välttämättä haluta julkisesti puhua. Aina vakaumuksellisuus ei tule esiin arkipäiväisessä kanssakäymisessä, mutta se voi olla tärkeä arvojen perusta tai elämäntapojen määrittelijä. Uskontojen, vakaumusten ja mielipiteiden yhdenvertaisuuden merkitys korostuu erityisesti työyhteisöissä, kouluissa ja asuinlaitoksissa, joissa ihmisten välinen vuorovaikutus on tiivistä ja pitkäaikaista.

Työelämä

Työsyrjintä tarkoittaa syrjintää työelämässä, työnhaussa, työhön otettaessa tai työsuhdetta päätettäessä. **Työsyrjintää voi tapahtua eri tavoin, esimerkiksi:**

- Henkilöä ei kutsuta työhaastatteluun, sillä hänen nimensä poikkeaa tyypillisestä suomalaisesta nimestä.
- Vähemmistöön kuuluva henkilö kokee häirintää asiakkaiden tai työtovereiden taholta.
- Vammaisen työntekijän tarvitsemia kohtuullisia mukautuksia ei toteuteta.

Työnantaja on vastuussa siitä, että työnhakijaa ei syrjitä rekrytoinnissa, ja että jo työsuhhteessa olevaa henkilöä ei syrjitä työsuhteen aikana tai sen päättyessä. Yhdenvertaisuuslainsäädännön lisäksi työnantajan tulee olla tietoinen myös muusta työelämää sääntelevästä lainsäädännöstä, jolla voi olla merkitystä yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamisen kannalta. Syrjintätilanteissa työnhakijan tai työntekijän osaamista määrittävät pätevyyden ja kokemuksen sijaan ennakkoluulot. Pieksämäen kaupunki on valmistelemassa omaa henkilöstöään koskevaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Suunnitelma valmistuu vuoden 2023 aikana.

Sosiaali- ja terveyspalvelut

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat ihmisen elämän, hyvinvoinnin ja arjen kannalta olennaisia palveluita. Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja pelastustoimeen koskevan uudistuksen toimeenpanosta (616/2021) ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulo turvaa jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Sosiaali- ja terveyspalveluiden on oltava esteettömiä ja saavutettavia, jotta kaikkien kuntalaisten oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin voi toteutua.

Syrjintää sosiaali- ja terveyspalveluissa voi olla esimerkiksi se, että

- henkilökunta ei huolehdi vammaisen potilaan henkilökohtaisesta avustamisesta osastolla,
- potilaalle ei hankita viittomakielen tulkkia,
- laiminlyödään tarvittavat kohtuulliset mukautukset vammaiselle henkilölle päätöksenteossa, tai terveyden- tai sairaanhoidossa,
- SOTE-tilat tai terveyden- ja sairaanhoidon välineet ovat esteellisiä tai
- potilasta kohdellaan huonommin kuin muita hänen alkuperänsä takia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukainen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1. päivänä tammikuuta 2023.

5. Suunnitelmakauden tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Yhdenvertaisuussuunnittelun ensimmäinen askel on tunnistaa ja myöntää, että ihmisenä olemiseen kuuluvat myös ennakoluulot. Ennakoluuloja on kaikilla; ennakoluuloista täysin vapaata ihmistä ei todennäköisesti ole olemassa. Jokaisessa kunnassa ja muussa ihmisten yhteisössä on sosiaalisia normeja eli kirjoittamattomia sääntöjä ja oletuksia, jotka rajoittavat ihmisten olemisen ja toiminnan mahdollisuuksia. **Yhdenvertaisuussuunnittelu on vastaus kysymykseen: Mitä tälle tilanteelle voidaan tehdä? Miten toimimme?**

Kunta voi määritellä itse, millaisen suunnitelman se laatii. Kuntalaisten yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja hyvinvointi vaikuttavat myös kunnan elinvoimaisuuteen. Tulevaisuudessa kunnan keskeinen tehtävä on kuntalaisten hyvinvointi ja kunnan yleinen elinvoima. Se kohenee ja lisää pito- ja vetovoimaa, kun kuntalaiset tuntevat olonsa turvalliseksi, väestöryhmät ovat keskenään yhdenvertaisessa sekä tasa-arvoisessa asemassa ja arki sujuu. Tavoitteet eivät ole vaihtoehtoisia vaan tukevat toisiaan.

TAVOITTEET

- Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen
- Esteettömyys
- Osallisuutta tuottava asukas- ja järjestöyhteistyö
- Demokratia ja avoin päätöksenteko

PIEKSÄMÄKI

6. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo Pieksämäen kaupungissa

Yhdenvertaisessa ja tasa-arvoisessa kunnassa kukaan ei joudu toista huonompaan asemaan alkuperän, sukupuolen, seksuaalisuuden, iän, kielen, terveydentilan tai vamman, mielipiteen, vakaumuksen tai vastaavan syyn perusteella. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen koskee kaikkia kunnan toimialoja. Kaikissa Pieksämäen kaupungin toimintayksiköissä huomioidaan vähemmistöjen perusoikeudet ja mahdolliset erityistarpeet jo silloin kun toimintoja suunnitellaan. Palveluja kehitetään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulma huomioiden taloudellisten reunaehtojen ja lainsäädännön sallimissa rajoissa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo tavoitteiden on hyvä olla mainittuina strategiassa ja osana hallintosäätöä, jotta ne jalkautuvat vuosittaiseen toiminta- ja taloussuunnitteluun.

Pieksämäen [kaupunkistrategia](#) löytyy Pieksämäen kaupungin verkkosivuilta päätöksenteko -osiosta, kohdasta [kaupunkistrategiat](#).

6.1 Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen

Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lain mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Kunnalla viranomaisena, työnantajana ja koulutuksen järjestäjänä on oltava suunnitelma tarvittavista toimista. Tavoitteellisesti edistetään toimialat ylittäen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kaupungin palveluissa. Päivittäisessä vuorovaikutuksessa Pieksämäellä tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus tarkoittavat jokaisen kuntalaisen arvostavaa kohtaamista.

Työssä tukena, kumppanina ja arvioijana toimivat luottamushenkilöt, kaupungin henkilöstö, sidosryhmät ja asukkaat. Veto- ja pitovoimainen Pieksämäki tehdään yhdessä päivittäisissä kohtaamisissa sekä yhdenvertaisten ja tasa-arvoisten toimintojen avulla.

6.2 Esteettömyys

Kehitämme viihtyisiä ja toimivia asuinympäristöjä sekä palveluja koko maaseutukaupunginalueella. Kaupunki yhdessä muiden toimijoiden ja asukkaiden kanssa huolehtii koko kunnan alueen turvallisuudesta, esteettömästä ja viihtyisästä toiminta- ja elinympäristöstä (mm. ulkoilu-, liikunta- ja leikkipaikat) sekä asukkaiden turvallisuudesta. Vastuualueet ja toimintayksiköt huomioivat myös turvallisuus- ja väkivallan ehkäisy-suunnitelmissa olevat tavoitteet ja toimenpiteet. Liikunnan harrastamisen ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyy vahvasti kaupungin viher- ja ulkoilualueet ja niiden helppo saavutettavuus sekä esteettömyys. Viher- ja ulkoilualueiden läheisyys lisää tutkitusti liikkumista ja edistää terveyttä. Kaupunkirakenteen tiivistyessä viheralueiden ja liikkumisympäristöjen viihtyvyys, turvallisuus ja käytettävyys sekä esteettömyys ovat keskeinen osa kaupunkikehittämistä.

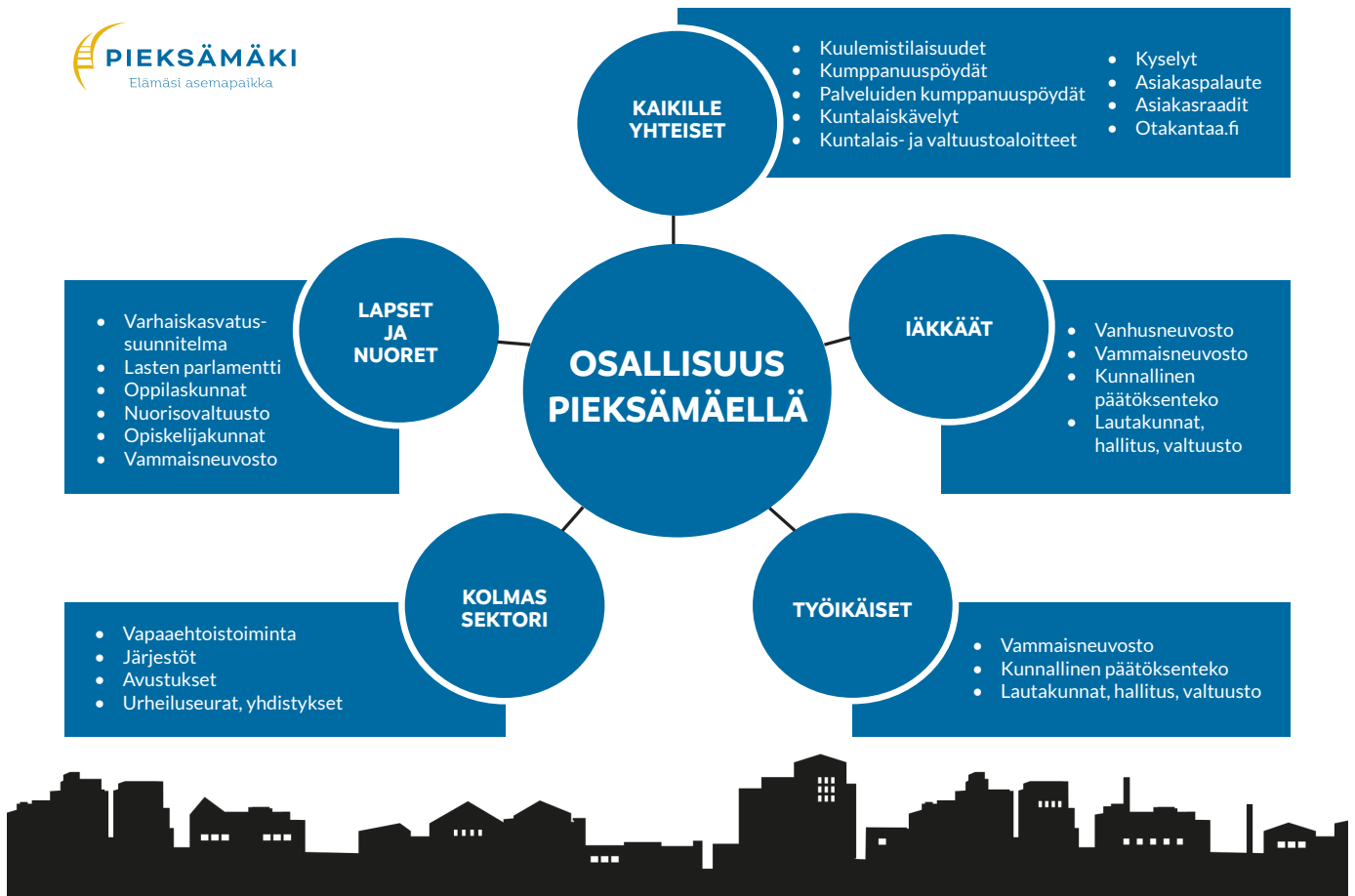
Pieksämäen vammaispoliittisen ohjelman tarkoituksena on antaa tietoa ja ohjeita viranhaltijoille, työntekijöille sekä yhteistyötahoille. Tämä ohjelma pyrkii toteuttamaan vammaisen henkilön mahdollisimman yhdenvertaisen, itsenäisen ja omaehtoisen asumisen, liikkumisen, tiedonsaannin ja asioinnin. Näitä omatoimisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen tähtääviä toimia vahvistetaan mm. tulkkauksella ja ympäristön, asuntojen ja tuotteiden (esim. apuvälineiden ja ajoneuvojen) hyvällä suunnittelulla. Vammaispoliittinen ohjelma on valmistelussa.

[Pieksämäen kaupungin ikäihmisten ikäohjelmassa](#) tavoitteena on ikäihmisten hyvinvointi ja terveysrojen kaventaminen ja samalla on tavoiteltu yhdenvertaisia ja laadukkaita palveluita ikäihmisille. Yhdenvertaisuus edellyttää palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden lisäämistä kaikkien ikäihmisten osalta asuinpaikasta riippumatta.

6.3 Osallisuutta tuottava asukas- ja järjestöyhteistyö

Hyvät peruspalvelut edellyttävät kuntalaisten osallisuutta ja aktiivisuutta sekä palvelujen toteuttamisessa, että kehittämisessä. Kaikkien Pieksämäkeläisten asukkaiden mahdollisuutta antaa palautetta sekä osallistua kaupungin palveluihin sekä niiden kehittämiseen pyritään vahvistamaan monialaisesti. Vuoden 2022 aikana laaditaan koko kaupungin osallisuussuunnitelma. Osallisuus- ja kumppanuustoiminta on avattu alla olevan osallisuuskaavion avulla. Lisäksi on vielä [järjestötyön käsikirja](#).

6.4 Demokratia ja avoin päätöksenteko

Toimiva demokratia edellyttää tehtävien valintojen ja niiden vaihtoehtojen avointa arviointia. Hallinnon ja päätöksenteon avoimuus on yksi suomalaisen demokratian kulmakiviä. Oikeus saada tietoa, tulla kuulluksi ja vaikuttaa on Suomessa jokaisella. Avoin hallinto ja päätöksenteko on meille myös voimavara ja rakentaa luottamusta, turvallisuutta ja uskoa tulevaan.

Avoimen hallinnon tavoite on lisätä yhteiskunnassa eri toimijoiden luottamusta toisiinsa. Tutkimusten mukaan luottamus lisää elämänlaatua ja kasvattaa inhimillistä pääomaa. Ihmiset, jotka asuvat yhteisöissä ja yhteiskunnissa, joissa luottamuksen taso on korkea, ovat onnellisempia, terveempiä ja aktiivisempia. Siksi luottamus on niin keskeistä.

Viestintä on ratkaisevassa roolissa, siinä että kuntalaiset saavat tietoa hallinnon toimista ja päätöksenteosta. Viestintä on oltava avointa ja se on oma edistettävä kokonaisuutensa. Tieto ei ole oikeasti avointa, jos se ei ole ymmärrettävää. Siksi ymmärrettävyyden eli selkeän kielen, selkokielen ja visualisoinnin edistäminen on noussut tärkeään osaan avoimuuden kehittämisessä kuntasektorilla. Pieksämäen kaupunki huomioi myös eri ikäryhmät päätöksenteossa ja viestinnässä. Lapset ja nuoret tarvitsevat heille suunnattua ja suunniteltua toimintaa ja tiedotusta omista oikeuksistaan. Tiedon saamisen lisäksi mahdollisuus osallistua on oleellista demokratian kannalta. Hallinnossa avoimuus on perusarvo ja sen pitää näkyä kaikessa toiminnassamme.

7. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo Pieksämäen kaupungin tulosalueilla

Pieksämäen kaupungin eri tulosalueilla, vähemmistöjen perusoikeudet ja mahdolliset erityistarpeet huomioidaan jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Palveluja kehitetään taloudellisten reunaehtojen ja lainsäädännön sallimissa rajoissa samalla huomioiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmat. Hyvät peruspalvelut edellyttävät kuntalaisten osallisuutta ja aktiivisuutta sekä palvelujen toteuttamisessa, että kehittämisessä. Osallisuus ja palautteenanto pyritään turvaamaan kaikkien kuntalaisten osalta. Yhdenvertaisuutta käsitellään erityisesti esteettömyyden näkökulmasta teknisen toimen vastuualueella.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen ihminen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti muiden kanssa. Se tarkoittaa mm. palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon.

7.1 Kaupunginhallituksen vastuualue

Pieksämäen kaupunki sitoutuu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma tulee huomioida kaikessa päätöksenteossa ja palveluissa. Tavoitteena on, että poliittiset luottamushenkilöt edistävät toiminnassaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Kaupunki työnantajana ennaltaehkäisee aktiivisesti ja määrätietoisesti tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain vastaista syrjintää ja edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista työyhteisöissä. Tärkein tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö tapahtuu työpaikoilla osana arjen johtamista. Kaupungilla on olemassa vakiintuneet menettelytavat kiusaamisen, häirinnän ja muun epäasiallisen kohtelun sekä syrjinnän ehkäisyyn ja käsittelyyn. Henkilöstöä koskeva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään keväällä 2023.

7.2 Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut, seutuopisto

Pieksämäen kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluissa tuetaan kuntalaisten yhdenvertaista osallisuutta ja osallistumista toimialuetta velvoittavan lainsäädännön mukaisesti. Palveluja tarjotaan kaikille kuntalaisille ikään, sukupuoleen, uskontoon tai syntyperään katsomatta. Palvelut ja tilat ovat mahdollisimman esteettömiä ja saavutettavia. Palveluiden kehittämisessä osallistetaan kuntalaisia kuntalaiskyselyin.

7.3 Opetus- ja kasvatuspalvelut

Opetus- ja kasvatuspalveluissa kasvatuksen arvopohja perustuu keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, kansalliseen lainsäädäntöön ja muihin ohjaaviin asiakirjoihin. Lapsen oikeuksien sopimus kattaa neljä yleisperiaatetta: syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Kasvatustyössä monialaisesti niin opetuksessa, koulutuksessa, varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa kuin nuorisotyössäkin annetaan asianmukaista tietoa eri kulttuureista, uskonnoista ja vähemmistöistä. Rasismia ja muuta epäasianmukaista ja tosiasiallista syrjintää aiheuttavaa kohtelua ei hyväksytä. Lasten hyvinvoinnissa, kasvatuksessa ja koulunkäynnissä toimitaan yhdessä huoltajien ja eri kasvatusalan ammattilaisten kanssa. Lapsille, nuorille ja heidän huoltajilleen kohdennetaan palvelut tasavertaisesti moninaisuus huomioiden. Maailmankatsomukselliset näkemykset huomioidaan moninaisten palveluiden järjestämisessä.

Tasa-arvolain mukaan oppilaitokset laativat toiminnan kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman eli toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman. Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä kaikessa oppilaitoksen toiminnassa.

Oppilaitokset laativat yhdenvertaisuuslain edellyttämän suunnitelman tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään yhteistyössä henkilöstön, opilaiden ja opiskelijoiden sekä huoltajien kanssa. Suunnitelma sisältää alkutilanteen kartoittamista.

Oppilaitosten yhdenvertaisuussuunnitelman avulla

- arvioidaan yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassa ja
- ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Edistämistoimenpiteet ovat tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia niin, että oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet on otettu huomioon. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma yhdistetään yhdeksi asiakirjaksi, joka liitetään kunnan opetussuunnitelmaan, oppilaitosten lukuvuosisuunnitelmaan sekä sähköiseen hyvinvointikertomukseen. Hyvinvointikertomus arvioidaan vuosittain.

7.3.1 Esi- ja perusopetus

Perusopetus auttaa ja tukee oppilasta siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa oppivelvollisuus yhdessä ikätovereidensa kanssa. Tukitoimien järjestämisessä noudatetaan kolmiporaisen tuen järjestämisen periaatetta. Jos lähikoulun tuki ei riitä, voidaan opetus järjestää pienryhmässä tai erityiskoulussa. Vanhempiin pidetään yhteyttä vanhempainilloissa ja yksilöllisissä arviointikeskusteluissa. Keskusteluissa kuunnellaan vanhempien sekä lasten toivomuksia ja huomioidaan myös tarvittaessa vähemmistöjen yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteutumista. Koulutuksessa tehdään yhteistyötä vähemmistöjä edustavien ja yhdenvertaisuutta edistävien järjestöjen kanssa tarvittaessa. Koulutuksen tulee edistää demokratiaa, miesten ja naisten välistä tasa-arvoa ja yleistä tasa-arvoa niin työelämässä kuin yhteiskunnassakin. Yhdenvertaisuuden tulee toteutua koulutusmahdollisuuksissa niin nuorten kuin aikuistenkin kanssa. Pieksämäellä voi suorittaa toisen asteen tutkintoja lähiopetuksena sekä ammattikorkeakoulututkintoja monimuoto opetuksena, joihin voivat hakea sekä nuoret että aikuiset. Näin turvataan koulutuksen yhdenvertaisuus kaikille Pieksämäkeläisille.

7.3.2 Lukio-opetus

Yhdenvertaisuus on lukio-opetusta koskevan lainsäädännön perustana. Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus liittyvät myös opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin laaja-alaisen osaamisen alueisiin. Pieksämäen lukio on laaja-alainen yleislukio. Pieksämäen lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Pieksämäen lukiossa kunnioitetaan jokaisen ihmisarvoa ja edistetään tasa-arvoa sekä oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Lukio pyrkii kasvattamaan ahkeria, tiedonhaluisia ja tasapainoisia nuoria, joilla on hyvät valmiudet toiveidensa toteuttamiseen. Lukion opetuksessa, kokeissa ja ylioppilastutkinnossa opiskelija on oikeutettu erityisjärjestelyihin, jos tuen tarve niitä edellyttää. Pieksämäen lukiolle on laadittu tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Tavoitteena on kehittää Pieksämäen lukiota tasa-arvoisena, yhdenvertaisena ja moninaisena oppilaitoksena, jossa jokaisella lukion opiskelijalla ja henkilökunnan jäsenellä on oikeus tuntea olevansa kouluyhteisön tasa-arvoinen, yhdenvertainen ja hyväksytty jäsen.

7.3.3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

7.3.4 Nuorisotoimi

Pieksämäen nuorisotyöllä ja sen eri toiminnoilla on velvollisuus edistää lasten ja nuorten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Velvollisuus perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön kuten kuntien nuorisotyötä ohjaavaan nuorisolakiin, yhdenvertaisuuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Pieksämäen nuorisotoimi on laatinut [oman nuorisotyötä koskevan yhdenvertaisuussuunnitelman](#), joka noudattaa Pieksämäen kaupungin yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelmaa.

7.4 Tekninen toimi

Yhdenvertaisuutta kaupungin teknisen toimialan vastuulla olevien palveluiden osalta käsitellään erityisesti esteettömyyden näkökulmasta. Esteettömyyttä kehitetään niin, että jokainen ihminen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kehittämisellä edistetään palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon. Yhteistyötä tehdään Pieksämäen vammaisneuvoston kanssa. Vammaisneuvoston tehtävänä on edistää ja seurata kunnallishallinnon eri alueilla tapahtuvaa toimintaa vammaisten henkilöiden kannalta.

Esteettömyys mahdollistaa ihmisten asumisen valitsemassaan paikassa ja sujuvan osallistumisen muun muassa työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Esteettömyys on yhdenvertaisuutta ja osa kestävästä kehitystä. Esteettömyydessä ei ole kyse vain liikkumisen esteettömyydestä. Siinä otetaan huomioon myös esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyvät asiat.

Esteettömyys merkitsee turvallisuutta ja laatua. Se kertoo ajattelutavasta, oikeista asenteista ja erilaisuuden huomioon ottamisesta. Esteetön ympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella. Esteettömyydessä on yksinkertaisesti kyse ihmisten moninaisuuden huomioonottamisesta rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa. Osalle meistä esteetön ympäristö on välttämätön, mutta me kaikki hyödyimme siitä. Esimerkiksi tavaroiden kuljettaminen, siivous ja tilojen huolto helpottuvat, kun ei ole kynnyksiä, portaita tai jyrkkiä luiskia.

Esteettömyyden vaatimus perustuu Suomen perustuslakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin ja maankäyttö- ja rakennusasetukseen. Maankäyttö- ja rakennuslaki koskee alueiden käyttöä ja rakentamista. Tavoitteena on luoda terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, joka on sosiaalisesti toimiva ja jossa eri väestöryhmien tarpeet on otettu huomioon.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen mukaan ”Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut. Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerrosluku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset. Työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, että myös 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on tasa-arvon näkökulmasta riittävät mahdollisuudet työntekoon.”

Kaupungin viranomaisen valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitettut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Myös kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina. Nyt käynnissä olevalla asematunnelihankkeella edistetään esteetöntä toimintaympäristöä asemanseudulla.

Pieksämäellä tunnettuja haasteita

Maankäyttö

- Kaavoitusta koskevat kuulemistilaisuudet on suunnattu näkeville ja kuuleville. Kielen ymmärrys voi olla esteenä tiedon saannille.
- Paikkatieto- ja mittauspalvelut: Kielen ymmärtäminen voi olla este saada tietoa muutoinkin vaikeasti ymmärrettävistä asioista.

Tilapalvelut

- Vanhat rakennukset ja niiden kapeat ja ahtaat tilat ovat haasteellisia esteettömyyden ja saavutettavuuden kannalta. Käytössä on julkisia tiloja, joihin ei pääse pyörätuolilla.
- Esteettömyyden saavuttamiseksi on tehty toimenpiteitä mm. uudisrakennuksissa ja peruskorjauksissa huomioitu esteettömyysvaatimukset.

Kunnallistekniikka

- Vanhojen katualueiden esteettömyys haasteellista toteuttaa. Kunnostusta tehdään määrärahojen puitteissa.
- Vanhat leikkipuistot eivät täytä esteettömyysvaatimuksia.
- Inva -pysäköintipaikkoja ei ole varattu yleisiltä pysäköintialueilta.
- Apuvälineitä käyttäville tulisi turvata riittävä tila liikkua jalkakäytävällä.
- Näkö- ja kuulovammaisuuden huomioiminen haasteellista kulkuväylillä.

8. Seuranta

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelmaa arvioidaan vuosittain sähköisessä hyvinvointiraportissa.

9. Lähdeluettelo

Kuntaliitto. 2018. Ekholm, Elina & Tuokkola, Kati: "Samalle viivalle" Havaintoja kuntien yhdenvertaisuustyöstä.

Finlex. 2014. Yhdenvertaisuuslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>.

Jalonen, Riikka ja Heinonen, Laura 2018. Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön.

Sisäministeriö 2010. Yhdenvertaisuussuunnittelun opas.
<https://yhdenvertaisuus.fi/yhdenvertaisuussuunnittelu>

